

İLKOKUL 2, 3 ve 4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARI BÜTÜNÇESİNİN KELİME HAZİNESİNİ GELİŞTİRME EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

*Tahir GÜR**

*İbrahim COŞKUN***

*Ferhat SAĞLAM****

ÖZET

Bütünce ya da derlem (İng. Corpus) dilbilimsel inceleme yapmak için metin ve konuşmaların toplanmasıyla oluşturulmuş yapılardır. Dil öğretimi derslerinde kullanılan ders kitapları doğası gereği hem edebi hem de bilgi verici içeriğe sahip olan kitaplardır. Her ikisi için de öğrenci ayrı anlama stratejilerine ve gerekli kelime servetine sahip olmalıdır. Buradan hareketle bu araştırma; ilkokul 2, 3 ve 4. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarının bütünçesinin incelenmesi söz konusu kitaplardaki kelime hazinesini ve yeni kelime öğretiminin sistematüğını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. Durum çalışmaları var olan durumun derinlemesine analizini gerektirmektedir. Araştırmada ilkokullarda okutulan özel yayınevlerince basılan kitaplardaki metinler Microsoft Office Word dosyaları haline getirilip Text Master programında ön analizi yapılmıştır. Bu analizde elde edilen kelime listeleri Microsoft Office Excel dosyası haline getirilip içindeki özel isimler ve sayılar ayıklanmıştır. Sonra kelimelerin yapım ve çekim ekleri incelenmiştir. Bu şekilde elde edilen bütüncenin Text Master programında son analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda sınıflara göre farklı kelime sayılarının belirli bir oranda arttığı görüldü; farklı sınıflarda tekrar edilen kelimeler yüzünden toplamın düştüğü; incelenen kitapların öğrencileri yeni kelimelerle karşılaştırmada, yapım ekleri ile farklı anlamlar oluşturma imkanı olan kök kelime vermede yetersiz oldukları bulunmuş; kelime hazinesinin geliştirilmesi ve yeni kelime öğretimi konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, ilkokul, kelime serveti, kök kelime, kelime serveti geliştirme eğitimi, ders kitabı

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fak. El-mek: tgur@cumhuriyet.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Trakya Üniversitesi Eğitim Fak.

*** Öğr. Gör. Cumhuriyet Üniversitesi

EXAMINING CORPUS OF 2. 3. AND 4. GRADES' TURKISH LANGUAGE TEXTBOOKS IN TERMS OF VOCABULARY TEACHING

ABSTRACT

Corpus is a body of written or spoken language materials upon which a linguistic analysis is based. Due to the nature of language teaching textbooks used in language courses have literary and informational content. For both content, the student must have a adequate vocabulary, and comprehension strategies. Hence this study examined primary 2, 3 and 4. grades Turkish textbooks used in primary schools by looking by the lenses of systematic teaching of vocabulary and new words. The study has been designed in the form of case study research. Case studies require in-depth analysis of the current situation. The texts in Turkish language textbooks published by private publishers were converted into Microsoft Office Word files then pre analyzed with Textmaster program. The word list obtained from this analysis was put into Microsoft Office Excel for sorting out private names and numbers. Then it is analyzed again in Textmaster program with working of affixes and root words were founded and listed. Even if a arise in numbers of different words by grades, the numbers of those words decreases in total because of repeated words in two or more grades. The books examined in the study are insufficient in encountering students with new words, are also inadequate in quantity of root words. Some suggestions are given for developing vocabulary skills and teaching new words.

Key Words: Turkish language education, primary school, vocabulary, root word, vocabulary teaching, textbook.

GİRİŞ

Dilde kelimenin; en küçük anlamlı birimler olarak her dilin kendine özgü daha büyük cümle, paragraf, sözce ve metinleri oluşturduğundan dolayı anlama ve anlatımda önemi oldukça fazladır. Bu kelimelerin kişinin zihnindeki toplamına kişisel kelime serveti denirken, bir dilin sahip olduğu tüm kelimelerin toplamına o dilin söz dağarcığı (Banguoğlu, 1986: 10) ya da kısaca sözlük denilmektedir. Ayrıca yazılı ve sözlü anlatımda kişinin kullanabildiği kelimeler toplamına aktif, duyduğu ya da okuduğunda tanıdığı kelimelerin toplamına pasif kelime hazinesi denmektedir (Karakuş, 2000: 128). Türkçenin son sözlük çalışmasında yüz binin üzerinde madde başı bulunurken, bu çalışmanın inceleme konusu olan ilköğretim okullarına yönelik hazırlanan sözlükte ise 11.630 madde başı kelime bulunmaktadır (TDK, 2011)

Nation ve Macalister (2010) çalışmalarında dil eğitimi derslerinin programı geliştirilirken uyulması gereken prensiplerden biri de dil derslerinin içeriğinde dilin kullanımda en çok bulunan kelimelerden başlayarak dilin kerimlerini içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yani dilin programı hazırlanırken öncelikle bir dildeki en çok tekrar edilen kelimelerden, daha az kullanılanlara göre dizilmiş bir derleme, ders programı hazırlayıcılarının elinde hazır olmalıdır. İkincisi bu listelere göre hazırlanmış programları uygulayacak olan öğretmenlerin kullandıkları ders kitaplarının da bu kelimelere göre düzenlenmiş metinlerden oluşması zorunludur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Gerek anadil gerekse ikinci dil öğretiminde sahip olunan kelime hazinesi öğrenciler için en önemli unsurlardan biridir (Green ve Meara, 1995). Çünkü sahip olunan kelime hazinesi ile okuma (Nation ve Coady, 1988); yazma (Laufer ve Nation, 1995); dinleme ve konuşma (Joe et al., 1996) sonuç olarak tüm dil becerileri (Yalçın ve Özek, 2006: 130-137) arasında çok sıkı bir ilişki vardır.

Amerika’da yapılan çalışmalarda lise eğitimi gören öğrencilerin kelime servetleri 8.000’den 40.000’e kadardır (Miller ve Gildea, 1998; Nagy ve Herman 1987). Ayrıca ilköğretime başlayan bir öğrencinin kelime hazinesi ise 5.000 ile 20.000 kelime arasındadır. Ders kitaplarının kelime sayıları ve öğrencilerin kelime servetleri üzerine yapılan çalışmalar 1920’li yıllara kadar uzanır. Ülkemizde bu çeşit çalışmalara bakıldığında bu alandaki alan yazının göreceli olarak sınırlı olduğu görülürken bu alanda yapılan çalışmalar içinde Demir, (2006) Kurudayıoğlu ve Karadağ, (2010a); Karatay, (2004 ve 2007); Karadağ (2005); ; Göz, 2003; Tekşan ve Güneş, (2010) sayılabilir. Bu çalışmalarda ilköğretim öğrencilerinin kelime serveti ve ders kitaplarında alan kelime grubu üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda varılan ortak sonuçlardan ilköğretim öğrencilerinin kişisel kelime servetlerinin kısıtlı olduğu şeklindedir. Örneğin Demir (2006) İlköğretim çağında 1.000-1.500, orta öğretim çağında 1.500-2.000, yükseköğretim çağında ise 3.000 civarında kişisel söz varlığına sahip olan bir kuşakla karşı karşıya olduğunu vurgulamıştır. Unutulmamalıdır ki uygulamalı dilbilimin alanlarından biri olan bilgisayar destekli bütünce (İng. Computer aided corpus linguistics) çalışmalarının Türkiye’de bu tür bütünce oluşturmada ve eğitim alanında kullanımı oldukça yenidir.

Kişisel kelime servetinin kazanılması ile ilgili yapılan çalışmalarda okullarda yeni kelime kazanımının iki şekilde olduğu belirtilmiştir. Birincil olarak öğrenci kazanması gereken kelimeleri çeşitli derslerde program gereği öğrenir yani bu kasıtlı bir öğrenmedir. Bir diğeri ise öğrenci duyduğu konuşmalarda, okuduğu kitaplarda daha önce bilmediği kelimeleri sorarak, sözlüğe bakarak ya da bağlamdan anlamını çıkararak öğrenir ki bu rastlantısal (ing. incidental learning) öğrenmedir. Sonuç olarak öğrenci ne kadar çok okursa ya da değişik ortamlarda iletişimde bulunursa o denli zengin bir kelime servetine dolayısıyla daha iyi anlama yetisine sahip olur. Bu konuya örnek olarak Amerika’da yapılan bir araştırma verilebilir. Bu ülkede okuduğunu anlama testi sonuçlarında senede 6 milyon kelime civarında okuyan öğrenciler testlerde % 95 üzerinde başarılı olurken, 600.000 kelime civarında okuyan öğrenciler % 45 civarında başarılı olmaktadır (Anderson Wilson, ve Fielding 1988).Buradan da çok okumanın okuduğunu anlamada ne denli etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Türkçe özelliği gereği eklemeli bir dil olduğundan kelime köklerine gelen ve sayıları oldukça fazla olan yapım ekleri ile yeni kelimeler oluşturulur. Kök kelimelere sayısı 150 den fazla olan yapım ekleri ile yeni kelimeler türetilir (Korkmaz, 2003). Hatta yapım ekleri ile türetilmiş kelimelere de yapım ekleri ile yeni anlamlar verilir. Türkçenin bu özelliğini kullanarak öğrencilerin kişisel kelime servetlerine yenilerini eklemek için hem bu eklerin kullanılarak oluşturulan yeni kelimelerin anlamlarını hem de yeni kök kelimeleri öğrencilere öğretmenin önemi oldukça fazladır (Anglin, 1993; Biemiller, 2005, 2006; Biemiller ve Slonim, 2001; Karadağ ve Kurudayıoğlu, 2010b). Aynı çalışmalarda vurgulandığına göre, günde ortalama 4 yeni kök verilmesi öngörülmekte, bu da yıllık ortalama 860 yeni kök kelime öğretilmesi anlamına gelmektedir. Okul dışı ortamlarda öğrendikleri ile birlikte ikinci sınıf sonundaki bir öğrenci, başka kelimeler türetebileceği 6000 kök kelimeye ulaşır.

Okullardaki derslerde özellikle dil eğitimi derslerinde ders kitapları tüm programların önerdiği ve içerdiği en olmazsa olmaz materyaldir. Ders kitapları, öğretmenlerin gidecekleri yönü, kullanacakları yöntemi ve gereksinim duydukları desteği aldıkları ve birçok etkinliği (Mares, 2003:130) içeren yazılı, işitsel ve görsel materyallerdir. En başından en ileri düzeydeki dil eğitimi derslerindeki kullanımına bakılınca, ders kitapları için bu eğitim ders kitapları olmadan

Turkish Studies

götürülemeyeceği sonucuna varılabilir (Mares, 2003:130). Ciborowski (1992) yaptığı çalışmada ders kitaplarını hala ilk, orta ve yükseköğretimde en yaygın ve baskın olarak kullanılan öğretim materyali olduğunu belirtmiştir. Woodward ve Elliot, (1990) yaptıkları çalışmada öğrenciler sınıf içi çalışmalarının % 70'ini ve ev ödevi etkinliklerinin % 90'ını ders kitaplarının kullanımını içeren çalışmalarla yapmaktadırlar. Öğrenciler ders kitaplarından çalışmayı daha güvenilir, başarıya ulaşmada etkili ve ilerlediklerini hissettirdiği için tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Razmjoo, 2007).

Ders kitaplarının eğitim-öğretim açısından bu kadar önemli olduğu vurgulandığına göre, bu kitapların eğitim ve öğretimin amaçlarına uygun şekilde geliştirilmiş ve nitelikli olması zorunludur. Ders kitaplarının öğrencilerin dilleri ile ilgili bilgileri, deneme yanılma durumlarını ve etkinlikleri içerirken aynı zamanda çağdaş öğrenme yaklaşımları bakımından da nitelik olarak üst düzeyde olmaları gerekmektedir (Richards, 2001: 13; Rubdy, 2003: 39). Ders kitapları programların içerdiği bilgileri içermesinin yanında hitap ettiği öğrencilerin genel özelliklerine uygun olarak hazırlanmış olmaları gerekmektedir. Ama bu özellikleri (örneğin, dikkat yoğunluğu süresi ve okuma seviyeleri) göz önüne alınmadan hazırlanan ve öğrencilere sunulan ders kitapları yüzünden öğrencilerin istenilen düzeyde okuyamadıkları belirtilmiştir (Sewall, 2005).

Dil dersleri eğitiminde kullanılan ders kitapları doğası gereği hem edebi hem de bilgi verici içeriğe sahip olan kitaplardır. Her ikisi için de öğrenci ayrı anlama stratejilerine ve gerekli kelime servetine sahip olmalıdır. Örneğin hikâyeleri anlamak için öğrenci hikâyeye örgüsü, hikâyeye elementleri, mantığı gibi temel anlatsal bilgilere aşina olması ya da bilmesi gerekir. Aynı şekilde bilgilendirici bir metni anlamak için farklı anlama stratejileri gerekirken, her iki durumda da öğrencinin yeterli kelime servetine sahip olması ise ortak gerekliliktir. Öte yandan hikâyeye türü metinler daha az yeni kelime içerdiğinden ve öğrenciler genel hikâyeye yapılarına aşina olduğundan daha kolay anlaşılırken, açıklamalı ya da bilgi verici metinler, karşılaştırma, sebep-sonuç ilişkileri, zıtlık ilişkileri, problem ve çözümleri içeren daha karmaşık yapıları içerdiğinden anlaşılmalrı daha zordur (Ciborowski, 1992). İşte hem anlatıya hem de açıklamaya dayanan metin türlerini içeren Türkçe ders kitaplarının hazırlanması büyük önem taşımaktadır. Ders kitaplarını gerek hazırlanma gerekse değerlendirme aşamalarının aynı zamanda uygulamalı dilbilimi de içeren yönleri olduğunu belirten Tomlinson (2001), uygulamalı dilbilimden elde edilen verilerin öğretmenler, yöneticiler, karar vericiler ve öğretim materyali geliştiricileri tarafından bu alanda kullanılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır.

Önem

Günümüz eğitim sistemlerinde ders kitaplarının öneminin yadsınamaz olduğu görülmektedir. Özellikle dil eğitiminde kullanılan ders kitaplarının öğretmen ve öğrencilerin en çok kullandığı eğitim-öğretim materyali olarak öne çıktığı bu çalışmanın giriş kısmında anılan çalışmalarda da belirtilmiştir. Öğrencilerin özelde dil derslerinde genelde de tüm dersleri ve yaşamında kullandığı dilsel becerilerin temelinde bulunan anlama ve anlatma sürecinde sahip olunan kişisel kelime servetinin önemi oldukça fazladır. Bu bağlamda genelde tüm ders kitaplarında özelde ise Türkçe eğitiminde kullanılan ders kitaplarının, öğrencilerin kelime servetini geliştirme sürecinde önemi oldukça fazladır. Bu çalışmada ilkokulda okutulan ve özel yayınevlerince basılan Türkçe ders kitapları incelenerek öğrencilerin bu kitapları kullanarak ne kadar kelime ile karşılaştıkları ve bunların dağılımları incelenmiştir. Bu yönüyle çalışma yeni kelime öğretimine kelime bütüncesi açısından farklı bir bakış açısı getirmektedir. Türkiye'de alan yazında değinilmemiş olan kök kelime öğretimi bu açıdan incelenmiştir. Araştırmanın bu yönleriyle dil eğitimine katkıları olacağı öngörülmektedir.

Amaç

Bu çalışmada ilkokul 2, 3 ve 4. sınıflarda ders kitabı olarak okutulan özel yayınevlerinin (yayınevlerini belirtelim) yayımladığı kitapların kelime sayıları incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada

Turkish Studies

sınıflara göre kullanılan yeni kelime sayıları ve bunların nasıl dağılım gösterdiğine bakılmıştır. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) İlkokul 2, 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında öğrencilere sunulan toplam kelime sayısı ve farklı kelime sayısı kaçtır?
- 2) Her sınıfta bir önceki sınıfa göre kaç farklı kelime vardır?
- 3) Kök kelime sayısının sınıflara dağılımı nasıldır?

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. Durum çalışmaları var olan durumun derinlemesine analizini gerektirmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada ilkökullarda okutulan özel yayınevlerince basılan kitapların Giriş (İstiklal Marşı, Genliğe Hitabe ve Önsöz) ve Sonuç kısımları (kaynakça ve haritalar) çıkarıldıktan sonra bu kitaplar Microsoft Word dosyaları haline getirilip Text Master programında ön analizi yapılmıştır. Bu analizde elde edilen kelime listeleri Microsoft Excel dosyası haline getirilip içindeki özel isimler ve sayılar ayıklanmıştır. Sonra kelimelerin yapım ve çekim ekleri incelenmiştir. Bu incelemede yapım eki kullanılarak türetilmiş kelimeler ayrı kelimeler olarak ele alınmış, çekim eki alanlar ortak kökte birleştirilerek sayımları yapılmıştır. Bu şekilde elde edilen bütüncesinin Text Master programında son analizi yapılmıştır.

Bu işlem her kitap için tekrarlanarak her kitabın toplam kelime sayısı ve farklı kelime sayısı bulunmuştur. Daha sonra sınıflar arası bütüncü birleştirmeleri yapılarak sınıflar arası kullanılan kelime farklılıkları elde edilmiştir. En sonunda ise tüm bütüncü birleştirilerek ilkökul 2, 3 ve 4. sınıflarda okutulan özel yayınevlerinin kitaplarında kullanılan kelime sayıları bulunmuştur.

Not: Gerek el ile yapılan işlemler, gerekse bilgisayar programlarına aktarım esnasında yapılan işlemlerde kaybolan bilgiler (Baker vd. 2006; Olohan, 2004; Wang, 2004) yüzünden %5'lik hata payı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bulgular

Yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre üç sınıfın incelenen ders kitaplarında iki kitaptan oluşan ikinci sınıf kitabında (Yıldırım Yayınları) 19204 toplam kelime kullanılırken bu kelimelerin 2275 tanesi farklı kelimedir. Bu farklı kelimelerin içindeki kök kelime sayısı ise 1595 olarak çıkmıştır(Tablo1.) üçüncü sınıflar için ders kitabı olarak kabul edilen (Dörtel Yayınları) iki adet kitaba bakıldığında ise toplam kelime sayısının 11381, farklı kelime sayısını ise 2822 olduğu görülürken bu kitaplardaki kök kelime sayısı 1671 olarak ortaya çıkmıştır. İlkokul dördüncü sınıf kitabına (Bilim Kültür Yayınları) bakıldığında toplam kelime sayısının 11053, farklı kelime sayısının 3330 ve farklı kök kelime sayısının 1533 olduğu görülür.

Tablo 1. Ders kitaplarındaki kök kelime farklı kelime ve toplam kelime sayıları

	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	Toplam
Toplam kelime	19204	11381	11053	41638
Farklı kelime	2275	2822	3330	4310
Farklı kök	1595	1671	1533	2408

Turkish Studies

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmada incelenen 3. sınıfa ait Türkçe ders kitapları öğrencileri yaklaşık 42000 kelime ile karşılaştırmaktadır. Bu toplam kelime içinde geçen farklı kelime 4310 olup farklı toplam kök sayısı ise 2408 olarak ortaya çıkmıştır. Sınıflar arası (Tablo 2) ve sınıfların toplamında geçen farklı kelime sayıları aynı kelimelerin tekrar edilmesinden dolayı toplam kelime sayısı 4310 olarak ortaya çıkmıştır. Sınıflara göre farklı kelime sayılarının belirli bir oranda arttığı görülse de yukarıda belirtildiği gibi farklı sınıflarda tekrar edilen kelimeler yüzünden toplam düşmektedir.

Tablo 2. Farklı kelimelerin sınıflar arası toplamları

Farklı kelime sayıları	
2+3 sınıflar	3510
3+4 sınıflar	3440
2+3+4 sınıflar	4310

Yeni kelime türetme ve kelime serveti açısından çok önemli olan kök kelimeler incelendiğinde ise ikinci sınıfta 1595, üçüncü sınıfta 1671 ve dördüncü sınıfta 1533 kök kelime olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Yine Tablo 2’de görüldüğü gibi sınıflar arasında farklı olan kök kelimeler bakıldığında düzenli bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Örneğin üçüncü sınıftaki kök kelime sayısı hem bir önce hem de bir sonraki sınıfın kitaplarındaki kök kelime sayısından fazladır. Yine 2. sınıf kitabında görülen kök kelime sayısı üçüncü sınıftan 1281 eksik iken 4. sınıf kitabından 1149 eksiktir.

Tablo 3. Kök kelime sayılarının sınıflar arası karşılaştırılması

Sınıf	Kök kelime sayısı	Sınıflar arası farklar	
2	1595	-1281 (3.sınıftan)	-1149 (4.sınıftan)
3	1671	+1281 (2.sınıftan)	-648 (4.sınıftan)
4	1533	+1149 (2.sınıftan)	+648 (3.sınıftan)
Toplam kök kelime sayısı	2408	---	---

Tablo 3’teki bulgulara bakıldığında araştırmada incelenen ders kitaplarının öğrencileri yeni kelimeler ile karşılaştırmada, kök kelime vermede araştırmanın giriş kısmında anılan çalışmalar ölçü alındığında yetersiz oldukları görülmektedir. Olan kelime ve kök kelimelerin sınıflara göre dağılımlarının düzensiz olduğu da ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada ilkökul ders kitaplarında kullanılan kelimeler çeşitli açılardan incelenmiştir. Yapılan çalışmanın bulguları incelendiğinde kitapların kelime çeşitliliği açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Türkçe gibi yeni kelime üretimine kolayca izin veren ve hâlihazırda kullanımda olan kelime sayısı oldukça büyük olan bir dilin öğretiminde kullanılan kitaplarda daha fazla kelime olması gerekmektedir. Türkçe dersi aynı zamanda kelime öğretiminden doğrudan sorumlu bir derstir. 1927 yılında Amerika’da okutulan Almanca’nın ikinci dil olarak öğretildiği okullardaki

Turkish Studies

derslerde kullanılan kitaplardaki kelime sayısı burada adı geçen ders kitaplarındaki kelime sayısının iki katıdır.

Araştırmanın bulguları göstermektedir ki; her sınıfta okutulan –bu çalışmada incelenen- kitaplarda geçen kelime sayısı ve farklı kelime sayısı yetersizdir ve kelimeler sınıflar arasında orantılı ve planlı bir şekilde dağılım göstermemektedir. Bir sınıftaki kelimeler ile bir önceki ve bir sonraki sınıflarda öğrencinin karşılaştığı kelimeler arasında düzenli bir dağılım görülmemektedir. Bu sonuçlar Karatay’ın (2007) yaptığı çalışmada 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki kelime çalışmaları ile ilgili çalışmada ulaştığı sonuçlarla tutarlıdır. Bu çalışmada da kelime tespit, dağılım ve öğretiminde bilimsel ölçütler bulunmadığına dikkat çekilmiştir.

Sondan eklemeli bir dil olan Türkçenin kelime üretkenliğinin verimliliğini kullanma açısından önemli olan kök kelimelere (Anglin, 1993; Biemiller, 2005) bakıldığında da yurt dışında yıllık 600 ila 1.500 kelime seviyesinin çok altında kök kelimenin kitaplarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Baş (2010) söz varlığı üzerine yapılan ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmaların bir kısmını karşılaştırarak çok farklı veriler olduğunu belirtmiştir. Baş’ın bu çalışmasında gerek ülkemizdeki gerekse dünyadaki araştırmalarda çok farklı rakamların oluştuğunu ortaya çıktığını belirttiği görülür. Yeryüzündeki diller ve konuşuculara bakıldığında farklılığın doğal olduğu kabul edilir. Bu rakamlar araştırmacıların bakış açılarına ve çalışmanın amacına göre değişmektedir. Bu çalışmada da sadece adı anılan kitaplardaki kelime sayıları üzerinde betimsel bir çalışma ile bu kitapların geliştirilmesinde herhangi bir bilimsel ölçütün ve düzenin olmadığı görülmüştür.

Öneriler

Bu çalışmada ilkökul 2, 3 ve 4. sınıflarda okutulan ders kitaplarının kelime sayısı, kelime çeşitliliği ve kök kelime açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin tüm dil becerileri için gerekli olan kişisel kelime servetlerinin zenginleştirilmesi için bir dizi önlemin alınması zorunludur. Bu önerileri dilbilimsel çalışmalar, programlar, kitap üretim politikaları ve öğretim ortamları başlıkları altında sıralanabilir.

Dilbilimsel olarak öncelikle güncel Türkçe kelime kaynaklarından yararlanarak –bu kaynaklar içinde eski Türkçe ve Türkçenin lehçe ve ağızları; Türkçede var olan kökler; zaruri yabancı kelimeler sayılabilir- Türkçenin olabildiğince büyük (İngilizce için 12 milyon kelimelik) bütünceleri oluşturularak bunlardan kelimelerin kullanım sıklığını belirten sözlük ya da sözlükler üretilmelidir. Bu sözlük ya da sözlükler her eğitim kademesi için aşamalı ve sistematik bir biçimde (okul öncesi, ilkökul, ortaokul, lise) hazırlanmalıdır. Bu sözlüklere uygun olarak kelime listeleri oluşturulmalı ve tüm derslerde öğrenilecek kelimeler; dilbilimciler, gelişim psikologları, pedagoglar ve eğitimcilerden oluşan bir heyet tarafından psiko-pedagojik bir yaklaşımla belirlenmelidir.

Kök kelime öğretimi ve Türkçede kullanılan yapım ekleri ile kelime üretim teknikleri ilkökoldan itibaren öğrencilere verilmelidir. Çocuğun gelişim düzeyi ve aktif kelime hazinesi tespit edilerek iyi bilinen kelimelere getirilen en işlek yapım ekleriyle (-cı, -lık, -sız ve -lı) kelime oluşturmaya teşvik edilmelidir. Eğitim öğretim faaliyetleri, materyaller ve etkinlikler yeni kelime üretimini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Sözlük kullanımı üzerinde önemle durulmalı, özellikle alt sınıflarda sözlük kullandırılmamaya çalışılmalıdır. Her ne kadar sözlük öğretmen, anne-baba veya bir bilirkişinin olmadığı ortamlarda anlamı bilinmeyen kelimenin anlamını öğrenmede bir başvuru materyali olsa da çocuğa kelimenin anlamıyla ilgili birden fazla seçenek sunabilir. Sunulan bu seçenekler çocukta “seçme, değerlendirme, karar verme” gibi üst düzey zihinsel becerileri gerektirir. Özellikle ilkökul 2 ve 3. sınıfta çocuğun bu becerileri yeterince gelişmemiştir. Bu durum kelime öğretiminde eğitimciler tarafından mutlaka dikkate alınmalıdır.

Turkish Studies

Okunan veya dinlenen bir metinde geçen çocuğun anlamını bilmediği kelimeler öğretilirken önce bağlamdan hareket edilmelidir. Özellikle alt sınıflarda anlamı bilinmeyen kelimeler tespit edildikten sonra kelimenin eğer varsa “eş anlamı” veya “zıt anlamı” verilerek öğretim yoluna gidilmelidir. Anlamı bilinmeyen kelimededen “önceki kelime” ve “sonraki kelime” birlikte okunarak (isim veya sıfat tamlaması olma ihtimaline karşı) öğrenciden tahminde bulunması istenmelidir. Sonra metinde kelimenin geçtiği “cümle” buldurularak anlamı bilinmeyen kelimenin anlamı cümlenin anlamı üzerinden tahmin ettirilmelidir. Daha sonra kelimenin geçtiği “paragraf” okutularak öğrencinin tahminini güncellemesi veya geliştirmesi sağlanmalıdır. Sonra “metnin” tamamının bağlamı üzerinden söz konusu kelimenin anlamının ne olabileceği üzerinde tahminler alınmalıdır. Tüm bu süreçlerde öğretmen çocuğa yapacağı tahminler konusunda ipuçları vermeli ve tahminlerinde onları dikkatle yönlendirmelidir.

Yeni kelime öğreniminin hem kasıtlı (doğrudan kelime öğretimi) hem de tesadüfi (kendi kendine bağlamsal öğrenmeler) olduğunu akıldan çıkarmadan müfredatta kelime öğretimi konularına ağırlık verilmelidir. Yani her sınıf için bilinmesi gereken kelime listeleri hazırlanmalıdır.

Geleneksel olarak sınıf veya Türkçe öğretmenleri, yeni kelime öğretimi sırasında kelimenin anlamını sözlük aracılığıyla veya doğrudan öğrettikten sonra çocuktan kelimeyi yazı veya konuşmasında kullanmalarını istemektedir. Bu uygulama yeni bilginin kullanılarak kalıcı öğrenmelerin sağlanmasına ve bilginin beceriye aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Ancak okullarda öğrencilerin kurdukları bu cümlelerin tamamı öğretmenler tarafından “doğru” kabul edilmektedir. Söz gelimi “fener: bir aydınlatma aracı” şeklinde bir kelime öğretimi yapıldıktan sonra öğrencilerin çoğu “Babam bana fener aldı.”, “Annem bana fener aldı.”, “Dayım bana fener aldı.” (gibi benzer özne ve yüklemeler üzerinden) veya “Babam çarşıdan fener aldı.”, “Amcam pazardan fener aldı.”, “Ablam komşudan fener aldı.” (gibi benzer özne, tümleç ve yüklemeler üzerinden) cümleler kurma yoluna gitmektedir. Bu cümleler çocuğun bu kelimenin anlamını öğrendiğini göstermemektedir. Öğretmenler bu tür örneklerin tekrarlanmasına anında müdahale etmeli, cümlenin anlamı üzerinde durmalı, “kelimenin anlaşıldığını ispatlayan cümle çeşitliliğine” önem vermeli ve yeni kelimenin öğrenildiğini daha somut cümleler üzerinden örneklendirmelidir.

Kitaplar yazılırken öncelikle metinlerde öğrencinin gelişim seviyesine ve anlam dünyasına uygun kelimeler seçilmeli ve metinlerde bunlara yer verilmelidir. Türkçenin zengin kelime yapısı ve sözdizimi özelliklerinden faydalanarak kelime üretimi, anlamsal değişimleri ile veren etkinliklere kitaplarda daha fazla yer verilmelidir. Öğrencinin bilmediği ya da bilmeme ihtimalinin olduğu ve anlamın düğümlendiği kelimeler metni okumadan önce verilmeli, her metinden sonra yeni kelime öğrenme etkinliği yer almalıdır. Kök kelime olarak günlük 6-10 arası kelime verilmesi uygun görülmektedir.

Öğretmenler yeni kelime öğretiminde sadece sözlük kullanarak öğretim yolunu seçmemelidir. Çünkü sadece sözlük kullanma yeterli bir yöntem olarak görülmemektedir. Sözlükte özellikle birden fazla anlamı olan kelimelerin anlamının nasıl ve neye göre seçildiğinin sınıf içi uygulamalarla öğretimi yapılmalıdır. Bir kelime verilirken yeni kelime türetme yolları ile birlikte, bazı anlamsal ilişkilerle (zıt, eş, yakın anlam gibi) ve bir bağlam içinde verilmelidir. Öğrenciye -varsa- kelimenin değişik anlamları ile birlikte kullanabileceği yazı ya da konuşmalar oluşturma fırsatı verilmelidir. Uygulama ve bağlamla öğrenilen kelimelerin daha kalıcı olduğu bilinmektedir.

KAYNAKÇA

ANDERSON, Richard. C., WILSON, Pete T., ve FIELDING, Linda. G. (1988). Growth in reading and how children spend their time outside of school. **Reading Research Quarterly**, 23, 285–303

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

- ANGLİN, Jeremy. M. (1993). Vocabulary development: A morphological analysis. **Monographs of the Society for Research in Child Development**, 58(10, Serial No. 238), 1–165
- BAKER, Paul, HARDİE, Andrew ve MCENERY Tony. (2006) **A Glossary of Corpus Linguistics**. Edinburgh: Edinburgh University Press
- BANGUOĞLU, Tahsin, (1986)**Türkçenin Grameri** (2. Baskı), Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul
- BAŞ, Bayram (2010). Söz Varlığı Araştırmalarında Veri Çarpıklığı ve Eğitime Yansımaları. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 12-2 s. 115-129*
- BIEMİLLER, Andy. (2005). Size and sequence in vocabulary development: Implications for choosing words for primary-grade vocabulary instruction. In E. H. Hiebert ve M. Kamil (Ed.), **Teaching and learning vocabulary:Bringing research to practice** (pp. 223–245).Mahwah, NJ: Erlbaum.
- BIEMİLLER, Andy. (2006). Vocabulary development and instruction: A prerequisite for school learning. In D. K. Dickinson & S. B. Neuman(Eds.), **Handbook of early literacy research**(Vol. 2, pp. 41–51). New York: Guilford Press.
- BIEMİLLER, Andy., ve SLONİM, N. (2001). Estimatingroot word vocabulary growth in normative and advantaged populations: Evidence for a common sequence of vocabulary acquisition. **Journal of Educational Psychology**,93, 498–520.
- CIBOROWSKI, Jean. (1992). **Textbooks and the students who can't read them**. Cambridge, MA: Brookline Books.
- DEMİR, Celal, Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti, **Millî Eğitim**, (2006) 169, 207-226
- GÖZ, İlyas. (2003). **Yazılı türkçenin kelime sıklığı sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları
- GREEN David, MEARA Paul (1995) Guest editorial. **Computer Assisted Language Learning** 8(2-3): 97-101.
- JOE Angela, NATION ISP, ve NEWTON Jonathan (1996) Vocabulary learning and speaking activities. **English Teaching Forum** 34(1): 2-7.
- KARADAĞ, Özay (2005). **İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma..** (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- KARADAĞ, Özay ve KURUDAYIOĞLU, Mehmet.(2010a) "2005 Türkçe Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi" **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, Bahar 2010, S.27, s.423-436.
- KARADAĞ, Özay ve KURUDAYIOĞLU, Mehmet.(2010b). Türkçedeki Kelime Türetme Özelliğinin İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarına Yansıması **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, Bahar 2010 s.437-455
- KARAKUŞ, İdris,(2000) **Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi** (Öğretmen El Kitabı), Sistem Ofset Yayınları, Ankara 2000.

- KARATAY, Halit (2004). **İlköğretim II. Kademe Türkçe dersi kitaplarının ortak kelime kazandırma açısından değerlendirilmesi.** (yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- KARATAY, Halit (2007). Türkçe Dersi Kitaplarında Kelime Çalışmaları. **Milli Eğitim.** Sayı 173 kış 2007
- KORKMAZ, Zeynep 2003, **Türkiye Türkçesi Grameri** (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara
- LAUFER Batia, NATION ISP (1995) Vocabulary size and use: lexical richness in L2 written production. **Applied Linguistics** 16(3): 307-22
- MARES Chris (2003) Writing a coursebook. In: Tomlinson B (ed.) **Developing Materials for Language Teaching.** New York: Continuum, 130-40
- MİLLER, George. A., ve GİLDEA, Patricia.M. (1987). How children learn words. **Scientific American**, 257(3), 94-99
- NAGY, William.E. ve HERMAN, Patricia.A. (1987). Breadth and depth of vocabulary knowledge: Implications for acquisition and instruction. M. McKeown ve M. Curtis (Eds.), **The Nature of Vocabulary Acquisition**, (pp. 19-35). Hillsdale, NJ: Erlbaum Associates
- NATION ISP, COADY James (1988) Vocabulary and reading. In: Carter R and McCarthy M (eds). **Vocabulary Learning and Teaching.** London: Longman, 97-110
- NATION ISP, MACALISTER J (2010) **Language Curriculum Design.** New York: Routledge.
- OLOHAN, Maeve. (2004) **Introducing Corpora in Translation Studies.** New York: Routledge,
- RICHARDS, Jack (2001) The role of textbooks in a language program. **Guidelines** 23(2): 12-16
- RUBDY, Rani (2003) Selection of materials. In: Tomlinson B (ed.) **Selection of Materials.** New York: Continuum, 37-57.
- SEWALL, Gilbert. T. (2005). **Textbook publishing.** Phi Delta Kappan, 86(7), 498-502.
- TEKŞAN, Keziban ve GÜNEŞ, Mehtap.(2010) İlköğretim II. Kademe Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan metinlerdeki sözcüklerin nitelik ve nicelik yönünden incelenmesi. **Uluslararası V. Dil, yazın, deyişbilim sempozyumu dilbilim, dil öğretimi ve çeviribilim yazıları** cilt 1 s.458-465
- TOMLINSON, Brian. (2001). Materials development. In R. Carter, & D. Nunan (Ed.), **The Cambridge guide to teaching.** English to speakers of other languages (pp. 66-71). Cambridge: Cambridge University Press.
- <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511667206.010>
- TDK (2011) **İlköğretim okulları için Türkçe sözlük.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- WANG, Kefei. (2004) **Research and Application of Bilingual Parallel Corpora.** Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press
- WOODWARD, Arthur. ve ELLIOTT, David. L. (1990). Textbook use and teacher professionalism. In D. L. Elliott & A. Woodward (Eds.), **Textbooks and schooling in the U.S.**(89th Yearbook of the National Society for the Study of Education, Part 1,pp. 178-193). Chicago: National Society for the Study of Education.

YALÇIN, Süleyman K. ve Fatih ÖZEK (2006). Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin ve Akademik Disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri, **Millî Eğitim**. (2006), 171, 130-13.